

Příručka spotřebitele k řízení digitálních práv

Digital Rights Management, dále jen DRM Nějaké vedlejší účinky?

Čeho byste měli dbát při koupi CD, DVD,
online textů, hudby nebo videa.

► INDICARE

Zveřejnění projektu INDICARE
<http://www.indicare.org>

O této příručce

Autorkami této příručky jsou Margreet Groenenboom a Dr. Natali Helberger z IviR a obsahuje příspěvky od Dr. Carsten Orwat ze FZK-ITAS, Dr. Martien Schaub, Molengraaff Institut, Utrecht a Mathias Spielkamp, iRights.info. Příručka se opírá o výsledky projektu INDICARE. Příručka byla nejdříve vypracována v anglickém jazyce a poté přeložena společností proverb oHG, Stuttgart do němčiny, švédštiny, řečtiny, maďarštiny, francouzštiny, španělštiny, italštiny, polštiny a češtiny. Komentáře k této příručce můžete zasílat autorce, Dr. Natali Helberger (helberger@ivir.nl) nebo koordinátorovi projektu Dr. Carsten Orwat (orwat@itas.fzk.de).

Duben 2006

<http://www.indicare.org/consumer-guide/>

O INDICARE

INDICARE značí „Informed Dialogue about Consumer Acceptability of DRM Solutions in Europe“, tj. odborný dialog o akceptovatelnosti řešení DRM pro spotřebitele v Evropě. Projekt INDICARE své zkušenosti a vědomosti posbíral ve velkém rozsahu výzkumy a dialogem se zájmovými skupinami průmyslu a dalšími zájmovými skupinami. Dialog byl poháněn vpřed především recenzovaným (peer-reviewed) odborným internetovým časopisem, mezinárodními workshopy odborníků, rozhovory a dvěma velkými spotřebitelskými anketami. Projekt INDICARE realizují následující partneři:

- Forschungszentrum Karlsruhe, Institut für Technikfolgenabschätzung und Systemanalyse (FZK-ITAS), koordinátor projektu,
- Institute for Information Law (IviR), University of Amsterdam,
- Berlecon Research GmbH, Berlin,
- SEARCH Laboratory při budapeštské technologické a ekonomické univerzitě

Vyloučení odpovědnosti

Toto zveřejnění je výsledkem projektu INDICARE. INDICARE je jako doprovodné opatření v rámci programu eContent finančně podporován Evrop-

skou komisí, generálním ředitelstvím Informationsgesellschaft, (Ref. EDC - 53042 INDICARE/28609). Toto zveřejnění nevyjadřuje oficiální stanoviska Evropské komise. Projekt INDICARE je ve svých názorech a stanoviscích nezávislý na Evropské komisi a zde vyjadřované názory i veškerá doporučení představují názory autorů. Evropská komise ani autoři nepřebírají odpovědnost za jednání a následky jednání podniknutých na základě informací obsažených v tomto zveřejnění.

Jako službu čtenáři tento dokument obsahuje odkazy na jiné internetové stránky. Autoři tohoto dokumentu nenesou odpovědnost za obsah ani dostupnost těchto externích internetových stránek, nepřebírají ani záruku za produkty, služby a informace popisované či poskytované těmito cizími internetovými stránkami.

Autorské právo

Toto zveřejnění je chráněno autorským právem a opatřeno licencí Creative Commons. Třetí osoby smějí tuto příručku množit, rozšiřovat, vystavovat a zveřejňovat, pokud a) uvedou autory, a pokud b) se tak děje výhradně k nekomerčním účelům. Autoři si vyhrazují právo zhotovovat zpracování na základě této příručky nebo jejích částí (Creative Commons Attribution - Non-Commercial - NoDerivs 2.5 licence; další informace <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5>).

Předmluva	1
1 Úvod	2
2 Co je to řízení digitálních práv ?	3
3 Jak systémy DRM omezují vaše možnosti použití digitálních obsahů	4
4 Rozpoznání systému DRM	5
5 DRM a zákon	7
6 Kontrolní seznam	14
Užitečné odkazy	15

Předmluva

Před dávnými časy, v předdigitální době, byl nákup hudby či jiného audiovizuálního materiálu zcela prostý. Zakoupili jsme si gramofonové desky nebo kazety, vlastnili jsme je, mohli jsme je přehrávat na všech přehrávacích zařízeních a mohli jsme půjčovat, obdarovávat jimi či je dokonce prodat. mohli jsme je také kopírovat, ovšem nikoliv v bůhvíjaké kvalitě.

Naše práva spotřebitele byla relativně jednoznačná a často mohla být prosazována.

Nové digitální nosiče dat - CD, DVD a ostatní paměťová média lze velmi snadno kopírovat – a právě zde je zakopán pes. Tvůrci, umělci a autoři nemohou být dostatečně honorováni, pokud lze jejich díla bez omezení volně kopírovat a kopírování dále prodávat.

Ochrana děl v digitální podobě vyžaduje ochranu novými ustanoveními a regulačními systémy. Je třeba zavést omezení způsobů použití digitálního materiálu. A právě toto činí řízení digitálních práv, resp. Digital Rights Management (DRM), jak popisuje předkládaná příručka.

Spotřebitelé, kteří zaplatí za digitální díla, však mají také práva, anebo by je přinejmenším měli mít. Jak ukazuje tato příručka, mají spotřebitelé bohužel skutečně jen velmi málo práv digitální oblasti a vývojem DRM jsou tato práva dokonce ohrožena. Spotřebitel je neustále bombardován

sděleními zástupců průmyslu a politiků, která říkají, co NESMÍ dělat online. Jen zřídka slyšíme sdělení, v nichž je spotřebitel informován o tom, co smí dělat online.

Tato příručka představuje užitečný zdroj důležitých informací o DRM, kterýžto systém má stále větší vliv na všechny spotřebitele. To představuje dobrý první krok – spotřebitelé by měli vědět, co se kolem nich děje. Doufám, že tato příručka povzbudí spotřebitele také k tomu, aby po politikách a zástupcích průmyslu požadovali balík digitálních práv spotřebitele. Chceme spravedlivou rovnováhu mezi právy vlastníků obsahu (Content Holders) a právy spotřebitele. V tomto okamžiku jsme na míle vzdáleni od dosažení takovéto rovnováhy, a existují mocné síly působící v opačném směru.

Učiňte vlastní závěry z této příručky a vyjádřete se.

Jim Murray

ředitel
BEUC, Evropský svaz spotřebitele
<http://www.consumersdigitalrights.org/>

1 Úvod

Nedávno ve zprávách:

„Konec soukromého kopírování“

Sony BMG zveřejnila vybrané nosiče CD s DRM, kvůli němuž může spotřebitel pořídit pouze tři kopie CD. Dalšími příklady omezení soukromého kopírování jsou uživatelská ustanovení služby Napster (stahování digitálních nahrávek): spotřebitelé smějí každou skladbu, kterou koupí, vypálit jen sedmkrát jako součást libovolného souboru skladeb.

Viz: Mark Russinovich: Sony, Rootkits and Digital Rights Management Gone Too Far, 31.10.2005, <http://www.sysinternals.com>

„Nosiče CD, které nelze přehrávat“

Spotřebitel ve Francii si zakoupil nosič CD od společnosti EMI, jednoho z největších hudebních vydavatelství. doma zjistil, že ho nemůže přehrávat ani v počítači, ani v přehrávači CD svého autorádia. Později se od přítele dozvěděl, že to souvisí s technologií elektronické ochrany proti kopírování dat, tzv. systémem řízení digitálních práv (systémem DRM), který EMI na CD použilo. Viz: Natali Helberger: Thou shalt not mislead thy customer! INDICARE Monitor, Vol. 2, No. 9, 25.2.2005, <http://www.indicare.org>

„Nosiče CD, které do počítačů spotřebitelů instalují nežádoucí software“

V roce 2005 uvolnila Sony BMG novou technologii DRM (XCP), která bez vědomí spotřebitele instalovala do jeho počítače software, aby tak kontrolovala a dohlížela na způsob, kterým spotřebitelé poslouchají hudbu z produkce Sony. Více o tzv. „skandálu Sony Rootkit“ viz: Electronic Frontier Foundation (EFF): Sony BMG Litigation Info, <http://www.eff.org>

„Ohrožení soukromí“

Jednou z největších stížností proti Sony BMG XCP-DRM bylo, že software shromažďoval a poté předával společnosti Sony BMG informace o tom, kdy, jak často a které skladby spotřebitelé poslouchají.

Viz: Electronic Frontier Foundation (EFF): Sony BMG Litigation Info, <http://www.eff.org>

„DRM ohrožuje bezpečnost počítačů“

Nosiče DVD filmu „Mr. & Mrs. Smith“ vydané v Německu obsahovaly tzv. technologii DRM „Alpha-DVD“. Spotřebitelé, kteří se pokoušeli přehrávat nosič na svém počítači, informovali o pádech systému, chybné funkci vypalovací mechaniky DVD – dokonce při vypalování záložních kopií jiných nosičů DVD, či dokonce o plném zhroucení vypalovací mechaniky DVD. Viz: Heise News: Sicherheitslücke durch Kinowelt-Kopiersperre, 13.2.2006, <http://www.heise.de>

„Spotřebitelé, kteří zakoupili hudbu od velkých poskytovatelů online, jsou v pasti ...“

To je závěr jedné ze studií Evropského svazu spotřebitelů BEUC. Studie potvrzuje, že hudbu stahovanou z MSN Music UK nelze přehrávat na přehrávačích Sony Network Walkman ani iPodu společnosti Apple, viz:

BEUC: Tests. Survey on Interoperability, 2005, <http://www.consumersdigitalrights.org>

Jsou to příkladové případy, při nichž spotřebitelé, kteří zakoupili digitální obsahy (content) v podobě CD, DVD nebo stáhli z internetu v podobě hudby, textu či videa, náhle narazili na neočekávané potíže při používání těchto obsahů. Pravděpodobnou příčinou těchto potíží je použití tzv. systémů ochrany proti kopírování nebo systémů řízení digitálních práv u DVD, CD a služeb online. V této spotřebitelské příručce o DRM se dozvíte více o následujících tématech:

- Co je to DRM?
- Jaký mají systémy DRM vliv na používání digitálních obsahů?
- Podle čeho poznáte, že byl použit systém DRM?
- Jak je systém DRM chráněn zákonem?
- Jaká práva máte jako spotřebitel v souvislosti se systémy DRM?

A nakonec vám poskytneme kontrolní seznam, který by vám měl pomoci při ochraně před nepřijemnými překvapeními.

2 Co je to řízení digitálních práv ?

Co je to DRM a kde se používá

Systémy řízení digitálních práv (systémy DRM) se používají k řízení digitálního obsahu a jeho ochraně proti neoprávněnému použití. Existuje množství různých druhů systémů DRM. Jsou integrovány jak do fyzických nosičů (tj. do CD či DVD) tak i do obsahů šířených online, jako např. Do hudebních dat, elektronických knih (eBook), textů, obrázků a her či do tzv. Video On Demand (video na vyžádání, VOD). Šíření online obsahů se může dít prostřednictvím internetu, interaktivních televizních sítí nebo mobilní komunikací. Níže několik příkladů služeb a produktů používajících DRM:

- CD nebo DVD s elektronickou ochranou proti kopírování dat;
- služby online poskytující stahování hudebních skladeb, videa, celých alb nebo elektronických knih (eBook), např. iTunes, Real-Player Music Store, Ciando, Movielink, Moviefone;
- nosiče DVD, které lze přehrávat výhradně jen v určitých zemích;
- Pay Per View (platba za zobrazení, PPV) nebo Video On Demand (video na vyžádání, VOD).

Ochrana proti kopírování dat z nosiče CD nebo DVD (tj. z tzv. médií offline) je považována také za DRM obdobně jako metody kódování, které jsou používány internetovými hudebními obchody (tj. tzv. media online). Přitom se může stát, že skladba stažená v určitém formátu, např. ve formátu Windows Media Format, nebude reprodukovatelná v libovolném přehrávacím zařízení, například v iPodu Apple. Především v souvislosti s médii online se DRM používá v kombinaci se smlouvami. Úkolem systémů DRM pak je skutečné prosazování smluvních ustanovení v rozsahu možností použití (více v kapitole 5).

DRM využívá rozmanitých technických řešení k řízení a kontrole použití digitálního obsahu, přednostně kódování, značkování nebo selektivní inkompatibilitu:

- kódování (*encryption*): Spotřebitelé se mohou k zakódovaným informacím dostat pouze pomocí klíče. Tento klíč je často obsažen v hardware či software používaném k přístupu k obsaženým datům. Příkladem je přehrávač DVD: obsahuje klíč k přehrávání DVD.
- značkování (*marking*): Vlastník práv označí soubory před prodejem tak, aby bylo možné získat informace o obsahu, tedy např. zda je soubor chráněn proti kopírování, kdo je vlastníkem práv a které formy použití jsou povolené.
- selektivní inkompatibilita (*selective incompatibility*): Tím že výrobce do obsahu CD zakóduje například chyby, pokouší se definovat, zda bude možné obsah přehrát také na počítači, v autorádiu, přenosném zařízení, mobilním telefonu atd.

Je DRM požehnáním nebo utrpením?

Systémy DRM mohou mít na vás jako spotřebitele pozitivní a negativní dopad. Jak bylo ukázáno na příkladech výše, používají se systémy DRM u celé řady nových služeb, z nichž některé nejsou snad ani nabízeny bez DRM. Nové distribuční a cenové modely např. u služby iTunes umožňují zakoupení jedné oblíbené skladby, aniž by bylo nutné kupovat rovnou celé CD. Dalším příkladem je Movielink, služba online, která umožňuje odebrat a přehrávat film pouze na určitou dobu. Na druhou stranu (jak vyložíme v kapitole 3) DRM také omezuje možnosti použití digitálních obsahů, stejně jako svobodu volby poskytovatele, u něhož můžeme digitální obsahy zakoupit. DRM se dokonce může dostat do konfliktu s vaším soukromím, majetkem či bezpečností vašeho počítače. V některých případech se takovéto omezení mohou dostat do rozporu s právy a zájmy spotřebitele zakotvenými v zákoně. V takovém případě mohou spotřebitelé zvolit právní cestu. Tato možnost je zmíněna v kapitole 5.

3 Jak systémy DRM omezují vaše možnosti použití digitálních obsahů

Poskytovatelé digitálních obsahů se systémy DRM mají mnoho možností, jak velmi přesně definovat, co smíte či nesmíte dělat s obsahy.

DRM může omezit vaši volbu a svobodu způsobu a místa poslechu, četby či sledování.

Od příchodu systémů DRM je svoboda použití elektronických obsahů libovolným způsobem stále menší. U souborů chráněných DRM nemůžete CD případně konvertovat do jiného formátu (např. do formátu MP3), kopírovat nebo přehrávat ve svém autorádiu ani počítači. Některé soubory se dekodují výhradně v hardware určitého provozovatele, zatímco u jiných souborů jsou případně použita opatření k omezení počtu možných kopií. Soubory mohou také obsahovat elektronické datum expirace, což znamená, že je po uplynutí stanovené lhůty již nelze používat. Film zakoupený online můžete například shlédnout do 24 hodin. Jiným příkladem je smlouva s poskytovatelem služeb, která vám znemožňuje pořizovat záložní kopie, použitý systém DRM je znefunkční, takže pokud se snažíte přejít na nový počítač nebo mediální přehrávač, vystavujete se riziku ztráty své sbírky skladeb. Tento tzv. „Forward Lock“ také zamezuje dalšímu prodeji vašich souborů, který je obvyklý u použitých knih, nosičů CD, DVD atd.

Další hledisko v této souvislosti představuje kompatibilita stažených dat a vašeho hardware nebo software. Před nedávnem provedený test Evropského svazu spotřebitelů BEUC došel k závěru, že:

- ve většině případů je nemožné nebo téměř velmi obtížné přehrávat stažené hudební soubory v určitém formátu na přístrojích uzpůsobených pro jiný formát;
- mnoho poskytovatelů stahovacích služeb, kteří hudbu prodávají v jediném formátu, tak může určovat, na kterých přístrojích lze hudební soubory přehrávat.

To znamená například, že stažené hudební soubory v určitém formátu (např. formátu Windows Media Audio, WMA) nelze přehrávat na všech přístrojích. Zpravidla také nebývá možná přímá konverze jednoho formátu do jiného, tedy například soubory WMA nemohou být přímo převedeny do formátu AAC (Advanced Audio Coding) používaného v iPodu Apple. Také u elektronických obsahů offline mohou uživatelská omezení a nedostatečná kompatibilita s hardware přehrávače znamenat, že svoji sbírku CD, DVD atd. nemůžete používat na určitých přístrojích a počítačích. Test „Interoperability hudebních nabídek online a přenosných přehrávacích zařízení“ najdete na adrese: http://www.consumersdigitalrights.org/cms/test_interop_en.php

Soukromí

Především u služeb online se DRM často používá k pořizování informací o vaší osobě: kdy posloucháte tu kterou skladbu, jak často ji přehráváte atd. Zatímco data se zpravidla používají k dodržování uživatelských licencí, zde bývají někdy použita také k interním marketingovým účelům, v jiných případech dokonce poskytována či prodávána třetím osobám. Neslavným případem byl takzvaný systém XCP DRM společnosti Sony BMG: K poslechu CD na vlastním počítači bylo zapotřebí instalovat nejdříve software, s jehož pomocí Sony BMG mohla sledovat, kdy, jak dlouho atp. CD posloucháte. Tyto informace pak byly zaslány internetem společnosti Sony BMG.

Bezpečnost

Systémy DRM mohou příležitostně napáchat také škody na vašem počítači či dalších přístrojích. Některé systémy DRM jsou například nekompatibilní s nastavením vašeho počítače a způsobují tak jeho pád. Bezpečnost je ohrožena také v případě, kdy systém DRM instaluje do vašeho počítače další software. Tento software může kolidovat s vaší mechanikou DVD (jak tomu bylo v Německu v případě „Mr. & Mrs. Smith“), se software přehrávače nebo jinými funkcemi počítače. Pokud software provede spojení s internetem, jsou tím vytvořena roz-

hraní, která mohou být použita viry, červy a trojskými koni k proniknutí do vašeho systému.

Důležité! Nezapomeňte:

Systémy DRM mohou mít vliv na to, jakým způsobem budete moci používat zakoupené digitální obsahy (hudbu, video, text). Dost dobře se může stát, že souhlasem s cenou a podmínkami, k nimž vám budou nabídnuty obsahy, budete riskovat některá z omezení. Některá z omezení jsou však možná neakceptovatelná či dokonce omezují vaše práva spotřebitele zakotvená v zákoně (více o vašich právech v kapitole 5). Je proto důležité vědět, zda byly použity systémy DRM, a pokud ano, co to znamená vzhledem k DVD nebo CD, které hodláte zakoupit, nebo vzhledem k obsahu, který chcete stahovat. V následující kapitole upozorníme na několik indikátorů, pomocí nichž budete moci zjistit, zda byl použit systém DRM.

4 Rozpoznání systému DRM

Někdy je skutečně velmi obtížné zjistit, zda obsah nebo poskytovatel služeb používá systém DRM. Rozlišujeme zde mezi dvěma rozdílnými situacemi: DRM u hmotného média, tedy nosiče CD či DVD, a DRM u obsahů šířených online.

DRM u CD a DVD

V některých zemích zákonodárce zavazuje výrobce používající systém DRM, aby tuto skutečnost uváděl. Například v Německu musejí výrobci své zákazníky informovat o použití DRM, jeho vlastnostech, názvu firmy a adrese právnické osoby, která je zodpovědná za použití DRM. Zákonná povinnost takového označování pro firmy pracující se systémy DRM, jako tato německá ustanovení, jsou stále ještě výjimkou. Většina evropských zemí doposud nemá speciální předpisy na označování DRM (informace: případně existují předpisy na značení v souladu s obecnými zákony na ochranu spotřebitele, jak

je zmíněno v kapitole 5). Ani na úrovni EU neexistují formální ustanovení na označování systémů DRM.

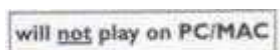
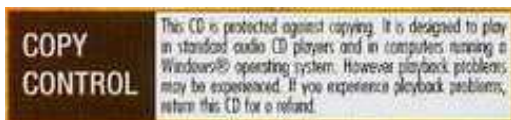
Přesto se dokonce v zemích, v nichž neplatí žádné speciální zákonné předpisy na označování systému DRM, mnozí výrobci CD a DVD či poskytovatelé obsahů online kontrolovaných DRM dobrovolně rozhodnou takovým či onakým způsobem uvést, zda používají systém DRM či nikoliv. Jedním z důvodů je to, že soudní rozsudky předchozích let zvýšily tlak na výrobce CD a DVD informovat spotřebitele o použití technologie DRM a na to, jaké důsledky to může mít na používání výrobku. Pokud tak neudělají, mohou být výrobci činěni odpovědnými za to, že CD nesplňuje očekávání spotřebitele (podrobnosti viz kapitola 5). Níže uvedeme příklady toho, jak mohou vypadat taková (dobrovolně) iniciativní značení a na co si musíte dát pozor při koupi CD.

Jestliže například na zadní straně obalu CD najdete větu „Toto CD je chráněno proti kopírování.“ víte, že byl použit systém DRM. jiným příkladem je existence následujícího loga, která jsou v Evropě a Americe stále běžnější:

Toto logo bylo navrženo Mezinárodním federace hudebního průmyslu (IFPI - *International Federation of the Phonographic Industry*, <http://www.ifpi.org>). Podle směrnic IFPI o označování by výrobci měli zřetelně uvádět, na kterých přístrojích či platformách lze příslušné CD bez obtíží přehrávat resp. na kterých přístrojích či platformách nikoliv, zda lze CD použít na počítači, který hardware a software je k přehrávání vyžadován. Výrobce mají uvádět také další informace, například internetovou adresu nebo telefonní číslo linky hotline. Toto označení IFPI představuje pouze jeden z mnohých pokusů o sjednocení označování systémů DRM. Vedle označení IFPI je na trhu celá řada dalších značení. Nejběžnější z nich jsou:

Playability on / Abspielbarkeit auf / Lecture sur					
	CD Audio Home player / lecteur	✓		PC, min. Win 95/64 MB RAM, Pentium II 233	✓
	Others/Sonstige/Autres	< 100%		Mac	—
				Others / Andere / Autres	—
Info: www.bmg-copycontrol.info					

Obsáhlý přehled viz zde: Campaign for Digital Rights: Copy protected CDs,
<http://ukcdr.org/issues/cd/warnings/>

Důležité! Nezapomeňte:

Pečlivě zkontrolujte CD a DVD, které kupujete. Do budoucna lze očekávat, že stále více výrobců CD a DVD bude uvádět, zda použili technologii DRM. Pokud se vám omezení nelíbí, můžete se sami rozhodnout, zda CD nebo DVD zakoupíte či nikoliv. Jakmile jste výrobek již zakoupili, může být již obtížné úspěšně argumentovat, že produkt nesplňuje vaše očekávání, obzvláště pokud jste byli dopředu přiměřeně informováni etiketou (více k tématu v kapitole 5). Měli byste však také vědět, že mezi advokáty, politiky spotřebitelskými uskupeními a zástupci průmyslu ještě stále probíhá diskuze o tom, kdy je varování o DRM adekvátní a dostatečné, a kdy nikoliv.

Systémy DRM u obsahu online (stahování)

Etiketa IFPI platí jen pro CD a DVD, nikoli však pro hudbu a další obsahy kupované formou souborů online. Tím obtížnější je pak při koupi online zjistit, zda byly použity systémy DRM. Přesto existuje několik indikátorů, které vám mohou pomoci při zjišťování, zda byl použit systém DRM či nikoliv.

Existují obchodní modely nabízené výhradně s DRM

Služby, jež některou podobu DRM používají typicky, jsou služby Pay Per View a půjčování filmů online. Také většina komerčních služeb nabízejících stahování hudby z internetu pracuje s DRM, například Real Networks či iTunes. U dalších služeb lze systémy DRM spíše předpokládat: někdejší Napster dříve poskytoval stahování hudby zdarma. Nyní používají nové firmy na bázi Napsteru technologii DRM zajišťující použití zakoupeného obsahu pouze v souladu s licenčními podmínkami. Někdy tito poskytovatelé služeb používají také loga odkazující na to, že byl použit systém DRM, např. logo „PlaysForSure“ Microsoftu.

Omezení použití může značit aplikaci DRM

Signálem existence systému DRM může být omezení možností použití souboru jen na určité způsoby (např. omezený počet možných kopií či nemožnost zaslání hudební skladby někomu jinému). Dalším indikátorem DRM je skutečnost, že soubory zakoupené online lze přehrávat pouze na určitých přenosných přehrávacích zařízeních (např. iPod od Apple přehrává pouze skladby stažené z iTunes, nikoli však chráněné soubory jiných poskytovatelů, ani soubory bez DRM).

Čtete podmínky použití

Dobrym způsobem, jak zjistit více o systému DRM, je nahlédnout do podmínek použití služby online, které známe také jako licenční smlouvy s koncovým uživatelem (End-User License Agreements - EULA). Pokud je v licenci uvedeno, že smíte pořídit pouze pět kopií, že soubor můžete přehrávat pouze na dvou různých přehrávacích zařízeních nebo že smíte poslouchat pouze hodinu atd., je velmi pravděpodobné, že ve hře je

DRM. Dalším možným indikátorem použití technologie DRM je informace ve smluvních podmínkách o tom, že k přehrávání si musíte u poskytovatele obsahu stáhnout speciální software (player).

Povšimněte si formátu souboru

Pokud je příslušný soubor ve formátu AAC, je s největší pravděpodobností zakódován systémem DRM od Apple zvaným „Fair Play“. Zní-li přípona souboru „wma“ či „asf“, je soubor pravděpodobně opatřen systémem DRM společnosti Microsoft. Operační systém můžete nastavit tak, aby vždy zobrazoval i přípony souborů. Jak toho dosáhnout u svého operačního systému se dozvíte v souboru nápovědy. Vyhledávejte klíčová slova jako „přípona souboru“ či „přípona jména souboru“.

5 DRM a zákon

Možná jste již slyšeli o hudebních společnostech, které zažalovaly spotřebitele, kteří obešli ochranu DRM hudebních skladeb. Současně se lze doslechnout o případech, v nichž před soudem stojí spotřebitelé žalující uživatele systému DRM. Časopisy o technice informují často o tom, že systémy DRM mohou porušovat práva spotřebitele. Právní postavení systémů DRM a spotřebitele v souvislosti s ním je v mnoha ohledech nejasné. V této kapitole osvětlíme tyto věci a poskytneme vám mj. odpovědi na následující otázky:

- Je nelegální obcházet či znefunkčnit systémy DRM?
- Máte právo na pořizování soukromých kopií?
- Jak je chráněno soukromí spotřebitele?
- Mohou spotřebitelé požadovat, aby byl jejich nosič CD funkční na každém přehrávacím zařízení?

Většina zákonných ustanovení má původ v právu EU. aktuálně neexistují žádné speciální úpravy EU chránící uživatele před obsahy se systémy DRM přímo. Ale i obecné autorské ochranné právo a právo na ochranu spotřebitele může poněkud přispět k zákonnému postavení spotřebitelů, tak aby mohli své zájmy bránit

proti uživatelům systémů DRM. Proto se zaměříme na ta ustanovení, která jsou zákonně zakotvena v Evropském právu. Tím vám můžeme poskytnout první poukaz na to, jak by mohla vypadat ustanovení ve vaší zemi. Je důležité uvědomit si, že směrnice EU obvykle nepropůjčují spotřebiteli bezprostřední práva v jeho vlasti. Zavazují však národního zákonodávce k implementaci těch zákonů, které evropská ustanovení převádějí do národního práva. Způsob implementace Evropského práva členskými státy EU se může v jednotlivých zemích lišit. Pro bližší informace k zákonnému stavu se obračejte se na svaz na ochranu spotřebitele ve své zemi.

Offline či online: velký rozdíl

Z pohledu práva existuje velký rozdíl mezi šířením obsahů online a offline. Řekněme tedy, že jste si koupili obyčejnou tištěnou knihu. Po zakoupení knihu vlastníte. Co si s ní můžete počít, upravuje obecné vlastnické a autorské právo: můžete ji prodat, někomu ji půjčit nebo z ní pořizovat kopie. Zpravidla však nesmíte kopie prodávat ani je skenovat a vystavovat na internetu. Jak vysvětlíme později, mimo to platí určité předpisy zákona na ochranu spotřebitele také jen pro hmotné výrobky a ne pro digitální obsahy stahované z internetu.

Naproti tomu získáváte s digitálním obsahem poskytovaným online licenci k tomuto obsahu, např. k elektronické knize (eBook). Také zde platí autorské právo. Navíc může být v ustanoveních vaší licence, tj. ve vaší smlouvě s poskytovatelem služby přesněji rozvedeno, co smíte či nesmíte dělat s obsahem nabytým online. Je-li kontrolován systémem DRM, mohou přístroje potřebné k četbě elektronické knihy dohlížet na její použití – a dokonce vám zabránit v určitých formách použití, které nejsou v souladu s autorským právem (viz kapitola 5), jako je např. pořízení soukromé kopie textu. Co smíte či nesmíte dělat se souborem, je přesně popsáno v licenci a nemusí se to shodovat se zákonnými privilegii, která by vám náležela podle platného autorského práva. Licence je smlouva mezi vámi a poskytovatelem služby, která vám umožňuje provádět určité věci s obsahem zakoupeným online.

Například máte podle smlouvy s poskytovatelem služby třeba právo poslechu hudební skladby po dobu jednoho týdne, právo pořízení nejvýše pěti kopií skladby, právo přehrávat skladbu pouze ve třech různých přístrojích atd. Mezi jiné běžné příklady patří například nemožnost zaslání souboru elektronickou poštou např. příteli, nemožnost prodeje či zákaz nového mixování obsahu atd. Některá z těchto omezení snad zacházejí případně příliš daleko a možná nejsou ani legální (zákonost některých smluvních ujednání viz kapitola 5). Každopádně vždycky zkontrolujte „Smluvní podmínky“ poskytovatelů jako Napster, iTunes, Realplayer Music Store, Movielink a dalších služeb online.

Systémy DRM jsou sice chráněny zákonem, ... ale i spotřebitel je chráněn proti některým ustanovením DRM

Zákaz obcházení

Tzv. zákaz obcházení evropské směrnice o autorských právech zakazuje obcházet systém DRM (tzv. „hackerství“) či přitom jiné osobě napomáhat. Zákaz obcházení platí dokonce na situace, kdy máte dobré důvody domnívat se, že máte takové oprávnění, například protože obvykle podle zákonů své země smíte pořizovat kopie CD, konvertovat obsah do formátu MP3 nebo jej rozšiřovat formou výuky ve školách, abychom zmínili jen některé příklady. Bez ohledu na to, jestli máte toto oprávnění i u médií chráněných DRM či nikoliv: pokud je obsah chráněn systémem DRM, nesmíte DRM odstraňovat ani obcházet. To platí stejnou měrou i pro obsahy chráněné DRM, které stahujete z internetu, např. hudební skladby zakoupené v hudebním obchodě online. Dále je zakázáno distribuovat na komerční bázi pomocný prostředek umožňující obcházení systému DRM. Definice pomocného prostředku je obecně velmi široká a zahrnuje nejen software, který je možno použít k obcházení DRM, nýbrž i nabízení informací o způsobu, jakým lze obcházet systémy DRM, a také reklamou na takovéto pomocné prostředky či návody.

V závislosti na zákonodárství své země a tom, zda systémy obcházíte ke komerčním či soukromým účelům, může rozpětí možných sankcí sahát od postihu v občanskoprávní věci až po

postih ve věci trestní (peněžitá pokuta, trest odnětí svobody atd.). Důležité je však vědět také to, že i nadále panuje velká nejistota a spor v těchto ustanoveních.

Vaše privilegia podle autorského práva...

Dobrou zprávou je, že autorské právo obvykle poskytuje jistá použití obsahů, aniž by k nim byl nutný předchozí souhlas vlastníka práv (vydavatel nahrávek na pevných nosičích, filmové studio, vydavatelství atd.). V této kapitole vysvětlíme tato privilegia. Mějte však pochopení pro to, že tuto souvislost můžeme vysvětlit jen ve stručnosti a nedostaneme se ke všem případným otázkám, které máte. V závěru této brožury naleznete odkazy, na nichž můžete získat vyčerpávající informace.

Zákon uznává takzvané výjimky z autorského práva vlastníka práv. Tyto výjimky umožňují spotřebiteli provádět určité úkony, které by jinak představovaly porušení autorského zákona, pokud by je vlastník práv neschválil. Ve většině evropských zemí platí mj. následující výjimky:

- výjimka soukromého kopírování: Můžete pořídit jednu záložní kopii pro vlastní výzkumné či studijní účely nebo kopii pro svoji rodinu či dobrého přítele. Kopie smí být pořízena pouze pro nekomerční účely.
- Výjimky pro vzdělávací a vědecké účely: Pokud jste učitel nebo vědec, můžete text, film, skladbu atd. kopírovat nebo poskytnout jako materiál k nahlédnutí. Tento účel smí být pouze nekomerčního charakteru.
- Výjimky pro účely citace: Smíte citovat článek, knihu, zprávu, film atd. za účelem kritiky či recenze práce za určitých podmínek, pokud tato již byla zveřejněna.
- Výjimky pro parodie: Z textů, písní, filmů atd. můžete citovat za účelem zhotovení karikatur nebo parodií.

Výjimky z autorského práva mají být ku prospěchu spotřebitele, nejsou to však práva v tom smyslu, že by spotřebitelům propůjčovaly individualizované právo, které mohou uplatňovat také bezprostředně. V důsledku toho soudce,

kteřý rozhoduje, zda je výjimka aplikovatelná, musí navzájem zvážit zájmy osoby profitující z výjimky a exkluzivní práva vlastníka práv. Proto zde tyto výjimky z autorského práva nazýváme „privilegií“, nikoliv „právy“.

... a jak jsou tato privilegia omezována systémy DRM

Problém všech těchto privilegií tkví v tom, že je doposud nejasné, jakým způsobem mohou být uplatněna, jestliže byl použit systém DRM a nesmí být obcházen. Odpověď doposud neposkytuje většina národních zákonů ani právo EU. Evropské právo zavazuje jednotlivé země jen velmi vágně k tomu, aby zajistily, že spotřebitel bude moci tyto výjimky skutečně použít i v případě, byl-li aplikován systém DRM, blíže však neuvádí, jak toho dosáhnout. Jen několik členských států zavedlo opatření na ochranu zájmů spotřebitele u digitálních obsahů.

Ve Francii bylo například diskutováno o možných zákonných iniciativách k posílení výjimky soukromého kopírování. Německé autorské právo zavazuje vlastníka práv k tomu, aby spotřebiteli vložil do rukou nutná opatření, díky nimž spotřebitel bude moci tyto práce použít ke studijním, parodijním či ilustračním účelům a (v omezené míře) ke kopírování pro soukromé účely). V Dánsku bylo zavedeno smírčí řízení, které má spotřebitelům pomoci využívat obsahy výslovně uvádí, že systémy DRM nesmějí omezovat poctivé použití obsahů. Vlastníci práv v Portugalsku jsou nabádáni k přijmutí takových opatření, která by to zajistila, spotřebitelé se však mohou obracet i na smírčí orgán. To je jen několik příkladů. Teprve se ukáže, jak účinná jsou tato opatření v praxi a zda budou následovat další země, či zda zákonodárci v Evropě vypracují dodatečné úpravy, které vyjasní situaci spotřebitele.

I když máte podle zákonodárství své země uživatelská privilegia, mohou být vaše práva zmařena smlouvou mezi vámi a poskytovatelem služby nebo obsahu. Smluvní svoboda zahrnuje i to, že je dovoleno prodávat výrobky s jistými omezeními. Poskytovatel může rozhodnout, že tato zákonem definovaná privilegia nejsou aplikovatelná. O této otázce se doposud vede čilá

debata. V případě obchodu online bývají výše uvedená kritéria často takřikajíc „odkliknuta“ stisknutím tlačítka „Souhlasím“. Proto je tak důležité důkladné pročtení obchodních podmínek před tím, než přistoupíte ke koupi obsahu, obzvláště v případě, že obsah nakupujete online.

Důležité! Nezapomeňte:

Autorské právo obsahuje výjimky, které vám mohou přinést výhody. Doposud však není jasné, jak je lze prosadit. Výrobci a poskytovatelé služeb mají právo měnit ustanovení smluvně, z toho důvodu musíte obchodní podmínky bezpodmínečně důkladně pročíst. Pokud s podmínkami nesouhlasíte, je na vás, zda je akceptujete či nikoliv. Odmítnutí však nakonec znamená, že produkt nebudete moci koupit. To nebude dobrá volba v případě, že obsah není k dostání nikde jinde. Na pováženou však zůstává alespoň výrazný signál směrem k poskytovateli výrobku či služby, jestliže nezískáte výrobek či službu, s níž nejste spokojeni, což přece znamená, že spotřebitelé nejsou ochotni akceptovat nevýhodné či restriktivní podmínky. Současně to pomáhá trhu lépe chápat vaše přání a preference. To však neznámá, že jako spotřebitel nemůžete přece jen prosadit některá práva proti nepoctivému použití systémů DRM. Níže v textu vysvětlíme, jak můžete bránit své zájmy podle zákona na ochranu spotřebitele.

DRM a zákon na ochranu spotřebitele

Úvod

Zákon na ochranu spotřebitele chrání spotřebitele při uzavírání obchodů se stranami, které prodávají zboží nebo služby, například CD nebo obsahy online. Chrání spotřebitele v různých fázích:

- před koupí: Prodejci jsou povinni poskytnout určité informace; nesmějí používat zavádějící obchodní praktiky.
- při uzavírání smlouvy: Zde platí smluvní právo.
- po koupi: Jestliže spotřebitel obdržel výrobek, je chráněn ustanoveními o vadných výro-

cích a o zákonu o odpovědnosti výrobce za škody způsobené vadou výrobku.

Navíc existují specifické závazky, například povinnost chránit soukromí zákazníka.

Povinnost informovat spotřebitele o DRM

Obecný zákon na ochranu spotřebitele popisuje zevrubně druh informací, které musejí být spotřebiteli poskytnuty. V souvislosti s digitálními obsahy a systémy DRM musejí poskytovatelé zboží a služeb poskytnout veškeré informace, které spotřebitel potřebuje pro informované rozhodnutí. To zahrnuje mimo jiné i následující informace:

- o skutečnosti, zda je použita technologie DRM;
- zda to znamená, že CD, DVD či sekvence stažené z internetu lze používat pouze v určitém přístroji resp. s určitým software;
- zda lze pořizovat kopie či nikoliv;
- zda výrobek na počítači spotřebitele nainstaluje dodatečný software;
- o specifických softwarových a hardwarových nárocích;
- zda DRM kontroluje chování uživatele;
- zda existují omezené doby používání obsahu online;
- zda lze stažený obsah vypálit pouze v určitém počtu.

Pokud spotřebitel tyto informace zatají – a vy učiníte rozhodnutí, které byste jinak neučinili, kdybyste tyto okolnosti byli bývali věděl – mohl by soud chování prodejce posuzovat jako nepřipustné.

Nepoctivé smluvní podmínky jsou zakázány

Členské státy EU se mají postarat o národní úpravy, které pohlížejí na smluvní ustanovení jako na nečestné, pokud způsobí výraznou nerovnováhu mezi právy stran a závazky vyplývajícími ze smlouvy. To platí především pro tzv. „standardní smlouvy“, které neponechávají žádný prostor individuálnímu jednání. Buďto podmínky akceptujete, anebo nemůžete službu používat. U téměř všech smluv upravujících prodej online digitálního obsahu se jedná o standardní smlouvy tohoto typu.

Níže seznam některých podezřelých ustanovení ve spotřebitelských smlouvách, které mohou vést k nerovnováze ve vztahu mezi vámi a poskytovatelem služeb (seznam je nevyhnutelně neúplný a některé prvky musejí být ještě potvrzeny rozsudkem soudu):

- Výhrada že obchodní podmínky mohou být měněny jednostranně: Tato doložka o výhradě byla použita například službou iTunes. Na jejím základě mohla společnost Apple změnit počet kopií hudební nahrávky, ještě poté, co jste ji koupili a stáhli do počítače.
- Ačkoliv některé systémy DRM představují možné riziko pro váš počítač, může si prodávající činit nárok na velmi široce koncipované vyloučení odpovědnosti, kterým může vyloučit odpovědnost za různé druhy škod.
- Prodávající může omezit možnost veřejné kritiky produktu.
- Prodejem produktu může prodávající kontrolovat vaše chování jako uživatele.
- Produkt je funkční pouze se software a/nebo hardware poskytnutým tímž prodávajícím nebo poskytovatelem, který je prodávajícím upřednostňován.

CD a DVD chráněná DRM, která nesplňují oprávněná očekávání spotřebitele

Zákon na ochranu spotřebitele posloužil v praxi již mnohokrát k prosazení právních nároků vůči vydavateli nahrávek na pevných nosičích. Jednalo se především o případy, v nichž spotřebitelé zakoupili nosič CD nebo DVD, který neodpovídal jejich očekávání, například, protože z něj nemohli pořídit kopii pro své rodinné příslušníky či ji ho nemohli poslouchat v přehrávači autorádia. Obecná úprava podle zákona na ochranu spotřebitele mluví o tom, že spotřebitel má jistá oprávněná očekávání, která musí zakoupený produkt splňovat. Pokud nejsou tato očekávání splněna, je produkt považován za odporující smlouvě. Oprávnění očekávat určité vlastnosti může mít různé důvody:

- způsob, jakým je produkt obvykle používán,
- způsob, kterým byl produkt získán,
- dohoda s poskytovatelem (tj. smlouva), anebo
- protože spotřebitel má určitá zákonná práva, jako je tomu v případě kopírování pro soukromé účely.

Jestliže výrobek nebo služba nesplňuje vaše oprávněná očekávání, a vy jste o tom nebyli předem odpovídajícím způsobem informováni, lze na produkt nahlížet jako na vadný a máte případně i právo na vrácení produktu a můžete požadovat zpět peníze. Co můžete očekávat od CD nebo DVD jako přiměřené? Tato otázka není z velké části doposud objasněna. V této věci padlo jen nemnoho rozsudků soudu a ještě méně jich bylo ve věci služeb online. Proto zde doposud nelze stanovit zásadní pravidla. Existující rozsudky soudu naznačují, že spotřebitelé mohou oprávněně očekávat, že CD bude možno přehrávat ve všech odpovídajících přístrojích včetně počítačů, notebooků a autorádií. Podstatně spornější je otázka, zda spotřebitelé mohou právem očekávat, že budou moci pořídit kopii pro své rodinné příslušníky. Aktuálně nepamatují všechna ustanovení autorského zákona členských států na výjimku pro soukromé kopie.

Nyní platí ustanovení o rozporu se smlouvou ve většině zemí pouze pro hmotné výrobky, jako jsou CD a DVD, nikoliv však pro služby online, jako např. hudbu staženou z internetu nebo „Pay TV“. to představuje další mezeru v zákonech při ochraně spotřebitele proti nepoctivému použití systémů DRM.

Důležité! Nezapomeňte:

Povinnost informovat spotřebitele o skutečnosti, že platí určitá omezení, pro vás také znamená, že máte mnohem slabší základnu pro argumentaci, pokud tvrdíte, že výrobek neodpovídá vašim představám, jestliže jste byli předtím varováni. Pokud jste byli informováni o omezeních produktu, nemůžete již tvrdit, že jste neočekávali určitá omezení. Ve sporném případě již výrobek není považován za „vadný“ nebo „chybný“, nýbrž je v souladu s podmínkami vaší smlouvy s prodávajícím. Proto je tak důležité, abyste pečlivě zkontrolovali CD, DVD a smluvní podmínky služeb online.

DRM a odpovědnost výrobce za škody způsobené vadou výrobku

Podle směrnice EU o vadných výrobcích by měly členské státy EU garantovat spotřebitelům určitá práva pro případ, že utrpí škodu vadou výrobku. Směrnice platí pouze pro hmotné zboží, které způsobí škodu, jako je CD a DVD. Na výrobek se nahlíží jako na vadný, pokud neposkytuje jistotu, kterou smí uživatel očekávat, přičemž musí být zohledněna prezentace výrobku, použití, jež může spotřebitel přiměřeně očekávat, a okamžik, kdy byl výrobek uveden do provozu.

Nedávným případem vadného výrobku byly nosiče CD prodávané společností Sony BMG. Byly vybaveny systémem DRM zvaným XCP. K poslechu takového CD na počítači museli uživatelé instalovat software, který způsobil náchylnost jejich systémů na virové nákazy a ostatní škodlivý software (*malware*). Příklad se stal světoznámý jako „skandál Sony Rootkit“.

Pokud bude váš pevný disk nebo přehrávač DVD poškozen použitím CD nebo DVD, můžete nahlásit nárok na uplatnění odpovědnosti výrobce za škodu způsobenou vadou výrobku. Směrnice je však aplikovatelná pouze v případě, že byly způsobeny poměrně rozsáhlé škody. Podle směrnice by škoda měla činit alespoň 500 eur, aby bylo možné nárokovat odpovědnost výrobce. Navíc poškozený předmět by měl být určen k soukromému použití resp. soukromé spotřebě a museli byste ho používat hlavně pro vlastní soukromou potřebu/spotřebu.

Povinnost respektovat a chránit soukromí spotřebitelů

Některé systémy DRM mohou být použity také k vypátrání vašich návyků a informací o vás. K tomu dochází velmi často u služeb online. Internetoví obchodníci musejí při zpracování vašich osobních údajů dodržovat ustanovení evropské směrnice o ochraně dat. Osobní údaje jsou veškeré informace o identifikované nebo identifikovatelné fyzické osobě, a to o vás. Osobním údajem je vaše adresa, číslo vaší kreditní karty, číslo účtu, informace o věcech, které jste zakoupili, kdy jste je zakoupili a mnoho dalších údajů. Příkladem „zpracování“ dat je pořizování osobních údajů, jejich ukládání do paměti a je-

jich poskytování třetím osobám, například jiným firmám, které tato data používají k reklamním účelům.

Osobní údaje mohou být pořizovány a dále používány pouze v případě, že pro to existují legitimní důvody, například:

- pokud jste k tomu jednoznačně udělili svůj souhlas;
- je-li zpracování dat nutné k realizaci smlouvy, s níž jste souhlasili, např. za účelem fakturace; a
- pokud na to má zpracovávající nebo třetí osoba legitimní nárok a tento nárok není v rozporu se základními právy spotřebitele.

Hospodářská jednotka, která pořizuje osobní údaje, je dále povinna zaručit následující:

- aby data byla zpracovávána poctivým způsobem v souladu se zákonem;
- aby data byla pořizována k jednoznačným a zákonným účelům a aby se s nimi příslušným způsobem nakládalo;
- aby data byla relevantní a nebyla nadbytečná ve vztahu k účelu, k němuž byla pořízena;
- aby data byla přesná a tam kde je to nutné, aktuální;
- aby měl spotřebitel k dispozici přiměřená opatření umožňující mu opravit, smazat či dát zablokovat chybné údaje o jeho;
- aby data identifikující jednotlivou osobu nemohla být uchováвана na dobu delší než nutnou.

Obecně máte právo dozvědět se identitu osoby zodpovědné za pořizování dat, účel zpracování vašich dat jakož i veškeré další informace potřebné k tomu, aby bylo zaručeno poctivé zpracování vašich osobních údajů. Máte také právo kdykoliv nesouhlasit se zpracováním vašich osobních údajů za účelem přímého marketingu.

Pokud si nejste jisti, může vám pomoci, jestliže ověříte „ustanovení o ochraně dat“ resp. „politiku ochrany dat“ na webové stránce. Každopádně máte právo požadovat po poskytovateli obsahů informace o osobních údajích a jejich zpracování a tyto od něj obdržet. Máte-li podezření, že s vašimi osobními údaji se nenakládá přiměřeným způsobem, doporučujeme vám

kontaktovat osobu pověřenou ochranou údajů na národní úrovni.

Seznam osob pověřených ochranou dat na národní úrovni naleznete zde:

http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/privacy/index.htm

Další informace k tomuto tématu viz též:

<http://www.consumersinternational.org/>

Tak, nějaká práva sice máte ... ale co teď s nimi?

Zcela obecně: Pokud máte potíže s CD nebo DVD v důsledku systému DRM, měli byste svoji stížnost přednést nejdříve prodávajícímu, u něhož jste výrobek zakoupili. Často existuje určitá lhůta, 7 nebo 14 dní, v jejímž rámci můžete výrobek vrátit a požadovat vrácení kupní ceny nebo poskytnutí peněžní poukázky. Nejlepší je tato ustanovení ověřit před koupí výrobku. Po zakoupení by odpovídající informace určitě měly být uvedeny na účtence, faktuře či v obchodních podmínkách. Pro obsahy poskytované službami ke stažení online neexistují srovnatelná ustanovení.

Podle toho, ve které zemi žijete, máte u obsahů offline a online možnost obrátit se na nezávislý smírčí orgán. – nebo přímo na soud. Nezávislé smírčí existují například ve Švédsku a Dánsku. Pro další informace se prosím obračete na národní organizaci na ochranu spotřebitele.

V některých případech je vaše organizace na ochranu spotřebitele dokonce schopna a ochotna zastupovat váš případ před soudem nebo jiným úřadem (Upozornění: na tuto procesně-právní možnost nepamatují všechny země). Spotřebitelské organizace ve Francii zastupovaly například spotřebitele, kteří zakoupili CD, jež nebylo možno kopírovat ani poslouchat v přehrávači autorádia. Také v Německu a Norsku směřjí organizace na ochranu spotřebitele zastupovat kolektivní zájmy spotřebitelů před soudem. Ve Velké Británii apelovaly spotřebitelské organizace u národního úřadu na ochranu hospodářské soutěže, protože iTunes společnosti Apple nabízel skladby ve Velké Británii draž než v ostatních evropských zemích. Ve Spojených státech se zástupci zájmů spotřebitelů (v tomto

případě mj. Electronic Frontier Foundation) s úspěchem zasadili proti dotěrné technologii XCP společnosti BMG. Byli hnacím motorem pro slib společnosti Sony, že již nebude tuto technologii používat a odškodní spotřebitele za zakoupené nosiče CD se systémem XCP.

6 Kontrolní seznam

Na co třeba dbát při koupi (seznamy nejsou konečné):

	CD nebo DVD	Obsah online (stahování)
Kde získat důležité informace?	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Etikety a údaje o ochraně proti kopírování uvnitř výrobku nebo na něm (viz kapitola 4); tzv. „proklikávací“ licence nebo licence „Shrink Wrap“, které musíte přijmout v průběhu instalačního procesu. Licence „Shrink Wrap“ je takový druh licence, jejíž obsah je přístupný teprve po otevření výrobku. 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Průvodní obchodní podmínky, které jsou umístěny někde na webové stránce poskytovatele, anebo se (více či méně viditelně / jednoznačně) objeví v průběhu instalačního procesu či koupě („proklikávací“ licence nebo licence „Shrink Wrap“).
Omezení použití	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Smí být vůbec pořizovány kopie (např. záložní kopie)? ☐ Existují omezení počtu kopií, které smí být pořizeny? ☐ Můžete obsahy CD/DVD konvertovat do jiných formátů, například do souborů MP3? ☐ Existují omezení způsobů poslechu, sledování nebo četby výrobku (jsou například tyto úkony a činnosti omezeny na určitou dobu nebo určitý počet použití)? ☐ Smí být obsah vyměňován, poskytován nebo prodáván dále? Pokud ano, za jakých podmínek? ☐ Existují omezení použití software? 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Smí být vůbec pořizovány kopie (např. záložní kopie)? ☐ Existují omezení počtu kopií? ☐ Mohou být soubory převáděny do jiných formátů, např. do nechráněných souborů formátu MP3? ☐ Je možné přenést obsah na CD nebo na pevný disk? ☐ Lze nahrávat tzv. streamingové obsahy? (streamingové obsahy se do počítače neukládají trvale) ☐ Existují omezení způsobů poslechu, sledování nebo četby výrobku (jsou například tyto úkony a činnosti omezeny na určitou dobu nebo určitý počet použití)? ☐ Smí být obsah vyměňován, poskytován nebo prodáván dále? Pokud ano, za jakých podmínek?
Kompatibilita	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Je použití omezeno speciálními přehrávacími zařízeními (přehrávače CD, počítač, notebook, autorádio atd.)? 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Existují omezení druhu přehrávacího zařízení, který smí být použit k přehrávání obsahu (určitý software, přenosný přehrávač, elektronická čtecí zařízení atd.)? ☐ smí být získaný obsah přenášen do jiných zařízení? ☐ Existuje omezení počtu povolených přenosů?
Geografická omezení	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Lze specifické nosiče CD nebo DVD používat pouze na určitých místech či v určitých zemích (takzvané oblastní kódování)? 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Lze specifický obsah používat pouze na určitých místech či v určitých zemích?
Mimořádné softwarové nároky	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Je třeba stahovat nebo instalovat dodatečný software? ☐ Je po instalaci k dispozici také deinstalační program? 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Je třeba stahovat nebo instalovat dodatečný software? ☐ Je po instalaci k dispozici také deinstalační program?
Odpovědnost	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Požaduje prodávající omezení či vyloučení odpovědností? ☐ Pokud ano: Pro které případy (škody na 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Požaduje prodávající omezení či vyloučení odpovědností? ☐ Pokud ano: Pro které případy (škody na

	vašem majetku, ztráta dat, chybné funkce, selhání softwaru)?	vašem majetku, ztráta dat, chybné funkce, selhání softwaru)?
Politika ochrany dat	☐ Je používání obsahu sledováno? Pokud ano, které osobní údaje jsou získávány? Za jakým účelem a kým jsou osobní údaje pořizovány? ☐ Jsou vaše osobní údaje prodávány nebo poskytovány třetím osobám, či využívány jiným způsobem?	☐ Je používání obsahu sledováno? Pokud ano, které osobní údaje jsou získávány? Za jakým účelem a kým jsou osobní údaje pořizovány? ☐ Jsou vaše osobní údaje prodávány nebo poskytovány třetím osobám, či využívány jiným způsobem?
Změny smlouvy	☐	☐ Vyhrazuje si prodávající právo provádět jednostranné změny svých obchodních podmínek?
Aplikovatelné právo	☐	☐ Jsou uváděny informace o aplikovatelném právu a soudní příslušnosti? ☐ Nachází se příslušný soud ve vaší zemi?
Omezování svobody projevu	☐	☐ Lze vyjádřit veřejnou kritiku služby?

Užitečné odkazy

- „What every citizen should know about DRM“ (*anglicky*) Public Knowledge, http://www.publicknowledge.org/pdf/citizens_guide_to_drm.pdf
- „A User’s guide to DRM in online music“ (*anglicky*) Electronic Frontier Foundation, <http://www.eff.org/IP/DRM/guide/>

Další informace o DRM, autorských právech a spotřebitelích naleznete zde (*anglicky*):

- BEUC - European Consumers’ Organisation: ”Consumers Digital Rights” Initiative” <http://www.consumersdigitalrights.org>
- BEUC - European Consumers’ Organisation: ”Interoperability between online music stores and portable players”, http://www.consumersdigitalrights.org/cms/test_interop_en.php
- Campaign for Digital Rights: <http://ukcdr.org/>
- Consumers International: ”5 Steps to protecting your privacy online”, <http://www.consumersinternational.org/>
- European law: <http://europa.eu.int/eur-lex/lex/en/index.htm>
- Euro-copyrights: <http://www.euro-copyrights.org/>
- European Commission Data Protection Page: http://europa.eu.int/comm/justice_home/fsj/privacy/index_en.htm
- European Consumer Law Group: ”Copyright law and consumer protection”, <http://www.ivir.nl/publications/other/copyrightlawconsumerprotection.pdf>
- EFF - Electronic Frontier Foundation: ”A User’s Guide to DRM in Online Music”, <http://www.eff.org/IP/DRM/guide/>

- FreeCultureNYU:
<http://wiki.freeculturenyu.org/wiki/index.php?title=DRM>
- IFPI (recording industry association):
<http://www.ifpi.org/>
- INDICARE Project:
<http://www.indicare.org/>

Další informace o EULA naleznete v:

- EFF - Electronic Frontier Foundation: "Dangerous Terms, A User's Guide to EULA's" (*anglicky*),
<http://www.eff.org/wp/eula.php>

Další informace o používání a prosazování zákona na ochranu spotřebitele proti nepřiměřenému použití systémů DRM naleznete zde:

- M. Schaub: "A breakdown of consumer protection law in the light of digital products" (*anglicky*), in: INDICARE Monitor, Vol. 2, No. 5, 29.07.2006,
http://www.indicare.org/tiki-read_article.php?articleId=123

Spotřebitelské organizace:

- Sdružení Obrany Spotřebitelů,
<http://www.spotrebitele.info/>

▶▶ INDICARE

<http://www.indicare.org>